

אשכולות

העלון השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

פרשת תולדות

גליון 399 | ג' בכסלו תשע"ז

(שנה אחת-עשרה)

16:14 כניסת שבת

17:16 צאת שבת

08:27 סוזק"ש מג"א

מלא טוב

לרב שלמה פרידמן

לרגל ארוסי בנו

לרב איתי שהם

לרגל בת המצוה של בתו

קוד באתר: 7342

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

איתיאל סופר

יעקב אביעד דואני

קנאות וסובלנות

ראש הישיבה, הרב מרדכי גרינברג שליט"א

במאמר בספר אורות על מלחמת הדעות והאמונות, פרש הרב זצ"ל את השקפתו בעניין הקנאות והסובלנות. ישנה קנאות המאמינה באמת המוחלטת של תנועתה ודתה, ושוללת אמת מכל תנועה אחרת. לעומתה ישנה שיטה סובלנית המאמינה שבכל אחת מהתנועות ישנן נטיפות של אמת, כך שבהתאחדות כל נקודות האמת שבכל התנועות, נגיע לאמת המוחלטת, וישרור השלום.

הרב טוען ששתי הגישות מוטעות. אין בנו, ביהדות, רק חלק מהאמת, כך שאנו זקוקים להשלמות מבחוץ. מאידך, אין בנו הקנאות הממארת הסבורה שכל האמת רק אצלנו, ואין אצל אחרים דבר.

"סימן רע הוא למפלגה אם היא חושבת שרק עמה הוא מקור חיים של כל החכמה וכל היושר, וכל זולתה - הכל הבל ורעות רוח" (אג"ר ח"א, עמ' ז).

וכך צריך לראות את הדברים: אכן היהדות כוללת הכול, אך אין זה שולל שגם אצל אחרים ישנם חלקים מהכול הזה. יתרה מזו. כל כוחה של כל תנועה ואידאולוגיה מקורה בנקודת האמת שיש בה. אילולא אמת זו לא היה לה קיום. "שקרא לא קאי", אמרו חז"ל. השקר אין לו רגליים. כל אותיותיו עומדות על רגל אחת, בניגוד ל'אמת', שכל אות יציבה ועומדת על שתי רגליים.

וע"כ יש חשיבות להבחין בנקודת האמת שבכל תנועה כדי לדעת איך להיאבק בה. שכן אם כולה שקר, הרי מצווה להאבידה מן העולם. אך אם יש בה נקודת אמת, א"א להילחם בה מלחמת חורמה, שכן אז אתה נלחם גם נגד האמת, והיא לא תצלח.

משום כך טען הרב שאין להילחם בציונות החילונית, כפי שאחרים נלחמו בה, מלחמה טוטאלית, שהרי יש בה דברים אמתיים. יש שאמרו: אם הם עולים ארצה, אנו לא נעלה. אם הם מדברים עברית, אנו נדבר יידיש. והרב טען כנגדם, שהדברים שהציונות דוגלת בהם, הם דברי תורה, שאף אנו מחויבים בהם. וע"כ יש להעריך את נקודות האמת החיוביות, ורק את השקר יש לשלול.

וכך הדריך הורים ברוסיה, שבניהם נתפסו לקומוניזם, ואמר שיש להסביר להם שאנו מעריכים את הנטייה לצדק חברתי שיש בהם, כי זו תורה, ומקורה ביהדות, ואין צורך להתרחק מהיהדות כדי להתחבר לסוציאליזם.

ובזה נבין את דבריו בקשר לעשו:

"על דבר האמונות הזרות, אומר לכם את דעתי, כי לא הבלעתן והריסתן היא מטרת אורן של ישראל, כמו שאין אנו מכוונים הרס כללי לעולם ולאומיו כולם, כי אם תקנתן והעלאתם... וגדולים דברי הגר"א, ואת עשו שנאתי - את הטפל לעשו. אבל עיקרו, שהוא ראשו, בהדי אבהן דעלמא גניז".

גם בעשו יש נקודת אמת, השוכנת ליד האבות.

ת"ר. המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חברו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיקו - חייב המצניע. א"ר ר' יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל. אמר רבינא זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חברו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור. פשיטא?! מהו דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל הכא ידיע ליה הוה ליה לאודועיה. קמ"ל.

בסוגיא זו יש לברר מספר דברים:

- א. בכותל בריא שחייב בעל הכותל, ובכותל רעוע שחייב המצניע - האם האדם השני הפטור הוא צדיק גמור ולכן פטור, או שהוא גם פושע אך בגלל שיש פושע יותר ממנו הוא נפטר בחיובו? נפק"מ: אם נפל הכותל מאליו.
- ב. אם בכותל רעוע שחייב המצניע - בעל הכותל ראה את הזכוכית הנופלת, האם חייב להרים? ואם לא הרים האם חייב בנזק שנגרם כתוצאה מכך?
- ג. מדוע באמת הדין שווה בין כותל לדלי? הרי הגמרא לכאורה מביאה חילוק נכון!
- ד. מה הדין אם הצניע מאן דהוא זכוכית בכותל בריא, וכשהכותל נהיה רעוע שברו בעל הכותל - מי חייב, המצניע אפילו שהצניע בכותל בריא, או בעל הכותל אפילו ששבר כותל רעוע?

א. עיון בשיטת רש"י

רש"י על אתר מפרש: "**בכותל רעוע**. דה"ל למצניע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסותרו. **וחייב בעל הכותל**. דה"ל לאצנעיהו"¹. וכן: "**מהו דתימא**. לא דמי דהתם משום הכי ליכא לחיוביה לבעל הכותל דלא הוי ידע ליה למצניע דלודעיה שיבוא ויטול קוצותיו (ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא). אבל בעל הדלי ידיע לבעל הבור איבעי ליה לאודועיה שהוא נטל את דליו, אשמעינן רבינא דלאו היינו טעמא".

מכך שרש"י אומר שחייב בעל הכותל בששבר כותל בריא בגלל שהיה חייב להרים את הזכוכית, משמע שרק בכותל בריא שלמצניע לא היה צורך להסיק דעתו שהוא ישבור את הכותל הוא חייב להצניע את הזכוכית אם ראה אותה, אבל בכותל רעוע לא חייב! ולפי זה יובן מדוע שווה הדין בין כותל לדלי: שבגלל שבעל הבור היה צריך לעלות על דעתו שילקח הדלי אִן חייב בעל הדלי לטרוח לגבי הבור כמו בזכוכית בכותל רעוע. ולכן מובן היטב הרש"י ד"ה "מהו דתימא": שלא תחשוב שהסיבה שבכותל רעוע פטור בגלל שלא ידע על הזכוכית, אלא אפילו ידע עליה הוא פטור ולא חייב להרימה!

* תודה לרב אורי בצלאל פישר שליט"א על העזרה וההכוונה בבירור הסוגיא.

¹ ואם יבוא הבן וישאל: הרי יכול להיות שהוא כלל לא ראה את הזכוכית אי"כ איך יצניע מה שאינו רואה ואינו שם על לב? וי"ל, שהיא הנותנת! שהוא עשה מעשה משונה והיה צריך להתסכל ולעיין אם נפלו משם כמה דברים שאנשים הצניעו, ומשלא עשה כך הוא לוקח אחריות על כך שלא הצניע את הזכוכית.

לגבי שאלה ד' ששאלנו, אין ברש"י מקום לדייק את הדין, אך נלע"ד להסביר כך: בכותל רעוע חייב המצניע שהיה צריך לעלות על דעתו שישבר, אבל בכותל בריא אמנם לא היה צריך לעלות על דעתו שישבר אך היה צריך לעלות על דעתו שיהיה בעתיד רעוע ואז ישבר א"כ חייב קצת. וכן, הסיבה שבכותל בריא פטור המצניע זה בגלל שבעל הכותל חייב יותר ממנו שעשה מעשה משונה והיה צריך לעלות על דעתו שיצניעו זכוכיות, אבל אם לא עשה מעשה משונה בעל הכותל, אין סיבה להעביר את החיוב מהמצניע לבעל הכותל. **לתמצות: החיוב הוא תמיד על המצניע, ורק אם יש סיבה מיוחדת אנו מעבירים את החיוב לבעל הכותל. ולכן בכותל בריא שנעשה רעוע חייב המצניע.**²

ב. עיון בשיטת הרא"ש

הרא"ש על אתר כותב:

דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דכותל רעוע עומדת ליסתר ויפול לרשות הרבים ופשע בשמירת נזקיו... אבל בכותל בריא פטור המצניע **שלא פשע בשמירתו** כיון שאין הכותל עומד ליסתר. ובעל הכותל חייב דאיבעי ליה לעיוני. ובכותל רעוע לא איבעי ליה לעיוני ולחוש שמא נתנו שמה כשהיה הכותל בריא **דכיון דפשע המצניע תחלה בשמירת נזקיו** ראוי לחייבו יותר.

ובהמשך לגבי דלי הוא כותב: "דכיון שנטלו שלא ברשות בעל הדלי אין חייב לטרוח ולהודיעו".

בדברי הרא"ש קצת קשה: הוא כותב "ובכותל רעוע לא איבעי ליה לעיוני", משמע שכלל אין לו צורך להסתכל ואם שבר הוא צדיק גמור אפילו אם נמצא שם זכוכית, ובהמשך כותב "המצניע... ראוי לחייבו יותר", כלומר, גם השובר כותל רעוע היה ראוי להתחייב והסיבה שהוא פטור כי המצניע פושע יותר? אלא נראה לומר שגם בכותל רעוע היה צריך להתסכל קצת אך אין לו את כל האחריות כי המצניע פושע יותר. ולכן לשיטתו (וחולק על רש"י), בכותל בריא המצניע צדיק גמור והשובר יש לו את האחריות המלאה, ובכותל רעוע השובר עדין פושע קצת אך המצניע פושע יותר ולכן הוא חייב. וברור שבכותל רעוע אם ראה השובר את הזכוכית חייב להרימה, ואם לא הרים יתחייב בנזקה. ולדידו הסיבה היחידה לשויון הדין בין כותל לבור זה כי בבור יש טרחה יותר גדולה לבעל הדלי להודיע, ולכן מלכתחילה אנו אומרים שחייב בעל הבור אפילו שבעל הדלי ראה נזק פתוח לפניו³. ולגבי שאלה ד', יסבור הרא"ש ההפך מרש"י: בגלל שהמצניע בכותל בריא הוא צדיק גמור ולא פושע כלל, והשובר כותל, אפילו כותל רעוע חייב קצת - לכן בכזה מקרה יתחייב בעל הכותל. **לתמצות: החיוב הוא תמיד על השובר את הכותל ומי שבפועל הביא את הנזק**

² **הערת הרב אורי בצלאל פישר שליט"א:** צ"ע מנין שרש"י סובר כן? מי אמר שצריך לעלות על דעתו שיהיה רעוע? **תשובת הכותב:** כפי שכתבתי אין מקום לדייק מרש"י באופן ברור, אך מכך שרש"י כותב שחייב בעל הכותל משום דשני למיסתר כותל בריא - דעתי יותר נוטה לומר בדעתו, שכל החיוב של בעל הכותל הוא מעיקרו מאוד מחודש ומשתמשים בו רק במקרה שבעל הכותל עשה מעשה משונה, אך עיקר החיוב הוא על המצניע ולכן כשמעשהו של בעל הכותל לא היה משונה - חייב המצניע (ולומר ששניהם פטורים - אין הדעת סובלת כך. ולומר ששניהם חייבים כעין מה שכתב התוס' בדף ו ע"א (ד"ה לאתויל): "והמתגלגל ברגלי בהמה אם הזיק בהדי דאזלי יתחייבו שניהם בעל הבהמה ובעל התקלה" - שם מדובר שבהמה בכוחה ממש מעיפה את הנזק להמשך הרחוב, ואין לדמות לנדון דידן שכאן הנזק נופל לרה"ר בעקיפין ע"י השובר, ועוד).

³ רצוני לומר, במקרה רגיל אנו נותנים ליוצא התקלה להתלות במקרה שהשני יראה את התקלה ויתחייב לטפל בה, אבל בבור שהטרחה מרובה אנו מיד אומרים שבעל הבור יהיה חייב לא משנה מה יקרה.

לרה"ו, ולכן בכותל בריא הוא חייב, ורק בכותל רעוע בגלל שהמצניע פשע יותר ממנו - אנו מעבירים את החיוב מבעל הכותל למצניע. ולכן בכותל בריא שנעשה רעוע חייב בעל הכותל".⁴

ג. עיון בשיטת הנימוק

הנימוקי יוסף כותב:

בכותל רעוע. דהוה ליה לאסוקי [אדעתיה] שכותל זה עומד לסתור אבל בעל הכותל פטור דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה מילתא דלאו אורחא למעבד.

⁴ ומה שכותב הרא"ש "ויבכותל רעוע לא איבעי ליה לעיוני ולחוש שמא נתנו שמה כשהיה הכותל בריא" - היינו אם מתברר בסופו של דבר שההטמנה היתה ברעוע המצניע חייב, אבל אם ההטמנה היתה בבריא החיוב תמיד על בעל הכותל כי אין למי להעביר את החיוב, שהרי המצניע בכותל בריא הוא צדיק גמור.

בין צדיק לבן-צדיק עומד זרגרופ (ה')

"ואלה תולדות יצחק בן אברהם: אברהם הוליד את יצחק." (נקודה). אאוץ'!

איני בא לחפש כבוד לישמעאל, אפילו לא אפליה מתקנת. רק קצת הגיונות ואולי גם טאקט.

התורה בוחרת "לסיים עם ישמעאל" ממש בסוף הפרשה הקודמת: "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר... ואלה שני חיי ישמעאל... ויגוע וימת ויאסף אל עמיו" - ז"א, הוא היה "בן של", חי, מת, וזהו. פס' וחצי אח"כ כבר פרשה חדשה, וישמעאל נעלם מהמפה.¹ ועוד תחת הכותרת "תולדות" אירוני.²

אם כל זה לא מספיק, אז רש"י בוחר בפניצטה פירוש ל"שני חיי ישמעאל": "אמר רבי חייא בר אבא, למה נמנו שנותיו של ישמעאל? כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב". הבנתם? ישמעאל לא רק "בן של", אלא עצם האזכור שלו בפס' נובע רק משיקולים מתמטיים. מִשְׁל היה נגזרת של X במשוואה ליניארית.

התורה דואגת לא להשאיר אותנו בלי "האיש הרע". אחרי כמה פס' מופיע עשו וחלוקת התפקידים הטראגית חוזרת: "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב". הסורר הוא "הבן של אבא", אולי כמו שהיה קורה עם אברהם לולא שרה הייתה מכריחה אותו לשלוח את הגר וישמעאל. וה'טוב' הוא בן טיפוחיה של אמא. שוב.

ואחרון אחרון חביב, הוא יעקב, איש תם יושב אהלים. בנקודה הזאת התורה עוברת ז'אנר. לא עוד בן אשר סר מהדרך, אלא האח (עשו) מקבל תפקיד ארוך יותר בעלילה ואפילו זוכה לספקולציות חזרה בתשובה בסוף. אך אין לי מקום להאריך כאן על יעקב.

עד כאן הניתוח הספרותי. אבל בשונה מעלילה יוניית, לא מדובר בדמויות טראגיות כי אם באבות הקדושים.

¹ לטוענים שהרי מדובר בתולדות יצחק ולכן ישמעאל לא רלוונטי. אז קודם כל הקושיה רק צועקת יותר - היה קשה להתחיל את פרשת תולדות כמה פס' לפני כן? ושנית, הייתי מצפה ל"אברהם הוליד את יצחק ואת ישמעאל" כדוגמת "ויקשן ילד את שבת ואת דדן" ואז הכתוב מתעלם מכן אחד וממשיך עם השני.

² הרי לפי דברינו, כל מהותו זה "תולדה שלי" ולא דבר מצד עצמו.

אבל בכותל בריא פטור המצניע. דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה שיסתור אותו אבל בעל הכותל חייב דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דמצניע ביה אינשי וכפותח בור המכוסה כראוי דמי. ומיהו ברעוע ליכא לחיובי נמי מהאי טעמא שמא הצניעו שם כשהיה בריא משום דיותר ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע תחלה. הרא"ש ז"ל.

שיטתו נמשכת אחרי שיטת הרא"ש כפי שביארנו, ומדויק מהמילים "מהאי טעמא", כלומר בכותל רעוע אין לחייב את השובר שהיה צריך לעלות על דעתו שהצניעו כשהכותל היה בריא אם התברר שבאמת ההצנעה היתה ברעוע ופשע המצניע אפילו שבאמת הוא היה צריך לעלות על דעתו דבר כזה רק שלא מחייבים אותו, אבל ברור שאם ההצנעה היתה בכותל בריא אז אפילו שישבר כותל רעוע - השובר חייב.

לכן עולה השאלה: מה גורם ליצחק אבינו להקשר כ"כ אל עשו עד שרבקה מערימה עליו לטובת יעקב, ולמה צריך את ה' שיגיד לאברהם להקשיב לשרה אימנו כדי לשלוח את ישמעאל והגר?

אם נחזור אחורה, נראה ש"אחרי מות אברהם, ויברך אלוקים את יצחק בנו" (כה, יא). ומסביר שם רש"י, שאע"פ שמסר הקב"ה את הברכות לאברהם, הוא חשש לברך בעצמו את יצחק כי צפה שיצא ממנו עשו. וסבר "יבוא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו".

מדברינו יוצא, שאכן היה לאברהם חשש אמיתי שיצחק, כבן צדיק לבית מאמין, לא ידע להתמודד עם דמות כמו של עשו. אברהם ראה בעצמו את היכולת להתערב בין עכו"ם מבלי שזה יעשה עליו רושם ואף להביא אותם לאמונה בבורא עולם. ובאמת בתחילת הפרשה נראה כי יצחק אבינו בתפקיד הצדיק התמים³ שאוהב את עשו ולא מבחין ברוע מעלליו.

אך כעת נחזור לפסוק "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב". עולה שאלה: מדוע התורה מסבירה את סיבת האהבה של יצחק את עשו, ולא את סיבת אהבת רבקה את יעקב?

מסתמן, שהתורה מאותתת לנו שאכן מערכת היחסים הזאת לא הייתה ברורה מאלה.

נעשה השוואה: המשותף לישמעאל ועשו ברור. שניהם בנים לאב צדיק, שניהם לא בחרו בדרך, ולשניהם יש אח שמרווה את הוריו נחת. ממילא 'הבן הרע' נהיה עוד יותר רע. התיוג שהסביבה מעניקה לאדם רק דוחף אותו יותר למשבצת הזו, גם אם מהתחלה הוא לא חשב להיות שם.

האבות, אברהם ויצחק, הם מחנכים בחסד. אף אחד מהם לא קיבל את העובדה שמצב הבן "אבוד". לכן אברהם לא מרפה עד שה' מצווה אותו להקשיב לשרה. ויצחק לא מרפה עד ה'טריק' של רבקה עם בגדי עשו.

ובכל זאת, הבדלים בין השניים: האחד בן לשפחה מצרית והתורה קוברת אותו ברשתות עוד לפני הכותרת "תולדות", והשני זכה לספקולציות חזרה בתשובה בסוף ימיו והינו בן לרבקה הצדקת, שהייתה מסוגלת למלא את מקום שרה אימנו באוהל.

רבקה היא דמות מפתח לתפנית של השתלשלות הייחוס במשפחת האבות, וסיפורה האישי רומז לסיבת הדרמות המשפחתיות.

רבקה מביאה אתה מטען של ילדה המתגוררת בין תאווי בצע שהיו מסוגלים להרעיל את אליעזר כדי לזכות ברכושו ואעפ"כ שמרה על צדקותה.

ההבדל המהותי בין ישמעאל לבין עשו, הוא הדמות החינוכית. מטבע העולם הבן נקשר יותר לאמו. במקרה של ישמעאל הייתה זו הגר, אך במקרה של עשו הייתה זו רבקה. היות אדם מיוחס, או "בן של..", לא משפיעה כמו הברכיים עליהן הוא התחנך. אמנם, גם ישמעאל וגם עשו, בחרו בחירות גשיות. אך בסופו של דבר רק על עשו היה מקום למדרש לספר בשבחו שבא להשתתף בקבורת אביו.

בסופו של דבר נראה כי החשש של אברהם מתמימותו של יצחק לא היה נצרך. לכאורה תמימותו של יצחק התקזזה עם חוזקה של רבקה. אך לא בטוח שאלו הם פני הדברים.

יצחק עבר דבר או שניים בחייו, אמנם כהו עיניו אך את אחיו החורג, ישמעאל, הוא הכיר.

עשו, בניגוד לישמעאל, ניסה למצוא חן בעיני אביו. אמנם בדרך מרמה וע"י הבלים כמו שאלות על עישור מלח, אך את המאמץ הוא עשה ויצחק הוקיר אותו על כך. כאשר יצחק שלח את עשו להביא לו ציד, טרם הברכה, יצחק עוד לא ידע במה יברך אותו. אבל כאשר ניצב לפניו אדם עם ריחן עדין כאשר קולו קול יעקב וידיו ידי עשו, חשב יצחק שהצליח בהשתדלותו רבת השנים להחזיר את בנו האובד ישמעאל. אבל לא כך היה. רבקה, בדיוק כמו אברהם, ראתה בעצמה אדם יותר מתורגל עם אנשים מסוגו של עשו. ובדיוק כמו אברהם, לא סמכה על שיקול דעתו של יצחק.

רק לאחר שעשו חוזר מהשדה, ויצחק רואה גיהנום פתוחה מתחתיו, הוא נחרד. אך מבין שממילא עשה את הבחירה הנכונה, ויעקב "גם ברוך יהיה".

ארוחת ערב בישיבה

ר' איתן גרתי

ברכות על מאכלים שונים בסעודה (תזכורת - שייך למוגש בישיבה בלבד):

- **לחם מטוגן:** המוציא (קסח). י. פרוסות לחם **שיש בהן כזית**, על אף שטגנון יש לברך המוציא).
- **פיצה** - המוציא (הבסיס העבה הינו קמח ומים גרידא. לאחר שאפאוהו הניחו עליו גבינה, רסק וזיתים ושוב נאפה הכל)¹.
- **בורקס, מלואח (אפוי):** זהו עקב האכילס של ארוחת הערב. למעשה בקצרה, אם אוכל מעט - מזונות ועל המחיה (כפת הבאה בכסנין - קסח, ז). אוכל בשיעור קביעות סעודה - המוציא וברהמ"ז (קסח, ו). מהו שיעור קביעות סעודה? בע"ה בשבוע שיבוא עלינו לטובה.
- **לזניה, קוגל:** מזונות ועל המחיה אפ"י בקביעות סעודה. אינה כפת הבאה בכסנין שאם קבע סעודה מברך המוציא - ראשית, הבסיס של הלאזניה הוא אטריות שנחשבות כמעשה קדרה (=תבשיל) שברכתו לעולם מזונות כיון שאיננו אפוי (קסח, יג; רח, ו). גם א"ת שאופים את התערובת (את האטריות עם הגבינה והרסק) לאחר מכן, מ"מ אין על מאפה זה תואר לחם כיון שניכרות האטריות עוד לאחר האפיה (קסח, יג בהג"ה). ע"ע בספר וזה"ב (עמ' 219-218).

ארוח חייך

בהכוונת הרב רובינשטיין

- **כדורי פלאפל:** שהכל מספק (ברכתם אינה מזונות, כיון שהקמח המעורב בהם מקס' 2% וניתן לדבק. בהנחה שמאמינים לטבח החברה המייצרת...). **נשאר ספק שמא ברכתם האדמה**, משום שבהכנת הפלאפל גרגירי החומוס אינם נטחנים כאבקה, אלא נשארים גסים מעט ועדין ניכר מקורם - רב, ז ומשנ"ב סקמ"ב. מאידך ההוראה לברך שהכל כיון שמעורבים הם עם שאר צמחים ותבלין, כך שלא ברידא שניכר מקורם - רח, ח בהג"ה). **מ"מ אם יכול, יברך על שאר דברים האדמה ושהכל ויפטור הפלאפל.**
- **לביבות:** האדמה (אלו תפו"א שרסקום ריסוק גס וטגנום עם שאר תבלין בלא תערובת קמח).
- **שניצל סויה:** ספק מזונות/שהכל (כשניצל עוף, בשל פרווי הלחם והקמח הקיימים בצ'פוי), א"כ יפטור ע"י דברים אחרים. כ"כ אינו מברך על המחיה בסוף, אא"כ אכל מהצ'פוי (או בצירוף אטריות, פתיתים וכדו') כזית.
- **שניצל תירס:** ספק מזונות/האדמה (המוגש בישיבה 42% תירס). כנ"ל יפטור ע"י מאכלים אחרים..
- **מוסקה** (שתי פרוסות חציל שביניהן בשר, בצק, אורז): יברך על החציל ועל המילוי בנפרד (כמובן לפי קדימות הברכות). נראה שישניהם עיקריים לאדם וניכר כ"א לעצמו.

כמובן, כל הנ"ל אם אוכלם **שלא בתוך סעודת פת**, דאם בתוך הסעודה **הפת פוטרותן** (קעז, א).

ואליכם, בחורים יקרים אני פונה: התחשבו באלה המגיעים חמש דקות מאוחר והשאירו להם פיצה, מלואח וכדו'. כן, גם לצדיקים יש תאוה...

¹ פיצה הנמכרת בחנויות - ספק גדול מהי הברכה: המוציא/מזונות, ע"פ קסח, ז. {הספקות בקצרה - א. אם הפיצה נילושה בכמות גדולה של חלב/מי פירות/שמן שאז בדרי"כ ברכתה מזונות (דבר זה בדרי"כ מתבטא גם במחיר...), ב. גם אם לא נתערבה במי פירות, יש לדון אם הרסק והגבינה תלחלו במהלך האפיה לתוך הבצק, כך שנתנו בו טעם ניכר. בכ"מ לא לפסוק הלכה ע"פ בירור נקודות אלה, אלא לשאול חכם}. **הדבר הפשוט לצאת מספק** - קי"ל דהאוכל פת הבאה בכסנין בשיעור קביעות סעודה מברך המוציא וברהמ"ז (קסח, ו). א"כ, בחור ממוצע הרי ממ"נ אוכל לפחות שני משולשים ומחצה, ובכה"ג יש לברך המוציא וברהמ"ז (גם להולכים לפי משקל). ללא עצה זו, כדאי שיאכלנה בתוך סעודת פת.

² בישיבתנו אפוי, ודינו כפת הבאה בכסנין. מלואח המטוגן בשמן (לא במעט שמן רק כדי שלא ידבק למחבת, שאז דינו כאפוי - קסח, יד בהג"ה) ברכתו מזונות ועל המחיה אף בקביעות סעודה - קסח, יג.

³ בשאר מקומות יש להסתפק עוד אם בכדורי הפלאפל המוגשים מעורב קמח בכמות כזו שבאה ליתן טעם, ואז ברכתו מזונות (ודאי בדוכני פיתה-פלאפל יש להסתפק, כי לרוב לוקחים את חתיכות הפיתה הנשארות, טוחנים אותן ומכניסים בעיסת כדורי הפלאפל). הגיוני שבמקומות שמכבדים את עצמם אין כ"כ להסתפק בהכנסת קמח.